

והשגחתו, אבל הטומאה – מצד העדר ההשגחה, ופותרין לו לילך כמה שירצה בלא סיוע, כלשון רז"ל (וימא לט):...

ואמרו בחולין כל נחש שאינו כאליעזר... ובתוס' הקשו איך הותרו הם. ולק"מ, דהם מסרו מקודם הכל להש"י ובקשו מהש"י שיצליחם, וכך היא המדה, כמו שאמרו ז"ל (בתמיד) במרבה בסחורה – 'ויבקש רחמים...' – שמבקש רחמים שיצליחו בדרך הטבע, דהא בלא הא לא סגי, דלא עביד קודשא בריך הוא ניסא לשקרי, ולכך אז הניחוש מותר. וזהו שאמרו שם אע"פ שאין נחש – יש סימן, רצה לומר, לדבר מסומן ע"כ יש בעליו שנותן הסימן, כי דבר המסומן אינו מקרה... ורשאי להחזיק זה לסימן מן השי"ת הנותן הסימן. אבל 'ניחוש' רצה לומר אמונה גמורה בזה בלבד בלתי נותן הסימן רק שהכל בטבע.

והנה מדרגת יצחק שם 'אלקים', רצה לומר שהנהגה הטבעית גם כן מושגת מהש"י והוא מנהיגה, ורצה לומר שכל המקרים מסודרים גם כן ממנו, ולכך בא נישואיו וזיווגו, שהוא השלמת צורת האדם שלו (כמו שאמרו ביבמות בפרק הבא על יבמתו) על ידי ניחוש שהוא מקרה וגם כן מאת ד'. וזהו הקרה נא שיהיה המקרה ממך. ודבר זה הוצרך להיותה אחות לבן, שמלא ניחושים כידוע, דהוא בלעם, וכמו שאמר נחשתי וגו', והיה צורך אז לתקן ענין הניחושים ולבררם, שגם הם מד', כדי לברר רבקה שתהיה הטוב שבהם, ולא יהיו רוב בנים אחר אחי האם.

(קומץ המנחה נד)

ענין בשר שנתעלם מן העין ע"ד הסוד – ע' בספר שבט מוטר לו,ה.

דף צו

ולא מהדרינן בטביעות עינא' – על דברי הר"ן כאן, אודות עד אחד באבידה – ע' במובא בב"מ כח.

'טביעות עינא עדיפא' – ונפקא מינה, שאילו יבואו שניהם לפנינו, נסתמך על טביעות העין ולא על הסימנים (ריטב"א).

בתוס' ברכות (ג). מבואר, שאין הכרח בלשון 'עדיף' שהוא יותר טוב מהאחר, אלא שהוא עדיף וחשוב כמותו ואין לבטלו מפני השני. ולדבריהם היה אפשר לפרש גם כאן בענין זה. אלא שרב יצחק בריה דרב מרשיא הוכיח שטביעות עין עדיפה יותר מסימנים, שדנים דין מיתה עפ"י טב"ע ולא עפ"י סימנים. אך אפשר שעכ"פ טביעות עין שאינה גמורה אין הוכחה שעדיפה מסימנים. וצ"ע.

ע"ע בבאור שיטות הראשונים בסוגיא, בשו"ת משיב דבר ח"ד פג,ד.

'דאילו אתו בי תרי ואמרי פלניא דהאי סימניה והאי סימניה קטל נפשא – לא קטלינן ליה' – וגם אם ננקוט 'סימנים' – דאורייתא, אין כח לעדות על פי סימנים במקום הכחשה של בעל הדבר, שהרי בהחלט יתכן שיהיו סימני שני בני אדם זהים, אלא שבסתם אין לחוש לכך, אבל במקום הכחשה – חוששים. (עפ"י נודע ביהודה – קמא אה"ע נא. (וכ"כ בספר זכר יצחק (עח,א). וכתב שם שאם אכן אינו מכחיש, מועילים סימנים לפסוק דין מיתה. והביא דוגמא לדבר זה, שהעונש תלוי בטענת הנידון. ואולם הנוב"י כתב שכיון שע"י הכחשה נפטר ממיתה, שוב פטור לעולם, משום 'התראת ספק', שהרי בשעת התראה אין חיובו ברור, כי יכול להכחישם. ובשערי ישר (ג,ב) הקשה על דברי הנוב"י מכמה צדדים).

ולפי"ז, כתב הגרעק"א (בתשובה קז), הוא הדין לענין עדות קדושין, אם שנים מעידים שפלוגי קידש את האשה ואלו סימניה, והיא מכחישתם – אין מקבלים את עדותם.

ויש מי שפקפק על כך, שיש לחלק ולומר שאינו נאמן להכחיש אלא כשהוא בעל הדבר, כגון בממון ובנפשות, אבל עדות קידושין נוגעת לכל העולם והיא אינה בעלת דבר להכחיש – שיעורי הגר"ד רפפורט, חולין ה).

עוד יש לומר, שעדות נפשות שונה משאר עדויות, ולא די בבירורים נסיבתיים אלא צריך עדות גמורה, הלכך אף אם סימנים מהוים בירור מדאורייתא, אין די בהם לדיני נפשות. (ע' בתשובת הגרעק"א שם; שיעורי הגר"ד שם; קובץ הערות – תשמ"א).

בחזון איש (רי"ד) תמה על דברי הגרעק"א, שהרי בהנחה שמצד הבירור די בבירור כזה, שוב יש כאן 'עדות' (כמו עדות מאומד לשיטת רב אחא בשבועות לד. ובאומד-ודאי אף לחכמים מועיל). אלא הטעם הוא משום שאין סומכים על סימנים להוציא מידי הבעלים, וכשם שאין מוציאים ממון בסימנים הוא הדין להוציא נפש. עד כאן מדבריו.

וכיוצא בזה כתב בשו"ת משיב דבר (ח"ד כח). אלא שכתב שלדעת הרמב"ם הרי"ף ובה"ג, מוציאים ממון על פי סימנים, ולשיטתם צריך לומר שאין הסימנים אלא בגדר 'אומדנא' שמועילה בדיני ממונות אך אינה מספקת לדיני נפשות. (וכעין זה בשיעורי ר' שמואל (ב"מ כז.), שבדיני נפשות צריך הוכחה מוחלטת, וכמו שמבואר בגמרא (בסנהדרין סט) שאין הולכים אחר הרוב בדיני נפשות, משום שנאמר 'הצילו העדה', אם לא משום גורת הכתוב ד'אחרי רבים להטות'. עע"ש בהרחבה.

וע"ש שב שמעתא ד, ח-ט; שערי ישר ג, ב-ג).

'מאי טעמא דרבנן – בריה (בפני עצמה) היא' – יש לעיין, הלא לשיטת חכמים לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד, ואם כן, אין כאן בריה שלמה שהיא אסורה, אלא מקצת מן הגיד בלבד הוא שאסור? אמנם, לפי הסבר התוס' בענין 'בריה', שכשנאמר בתורה 'גיד' כאילו נכתב בפירוש בין גדול בין קטן – לפירוש זה מובן, שכיון שקראה תורה לחלק שעל הכף 'גיד', כאילו פירשה שאותו חלק חייבים עליו בכל אופן, בין קטן בין גדול.

ואולם יש מן הראשונים שנראה מדבריהם שנקטו ענין 'בריה' כפשוטו (שהם תרצו את קושית התוס' מנבלה באופן אחר, ע' בתוס'), משום חשיבותו של דבר שלם – לפי זה עדיין יש להבין, והלא האיסור אינו כולל את הבריה כולה אלא מקצתה.

ויש לומר, אמנם אין הגיד כולו אסור אלא מקצתו, אבל כאשר אוכל את כולו, אזי יש כאן חשיבות 'בריה' למה שאכל, הלכך מתחייב על החלק האסור שבו, ואם אכן יאכל רק את החלק שעל הכף ואין בו כזית – פטור. (ויש להביא דוגמא לסברא זו – להלן קב – בענין צירוף העצמות באכילת עוף שלם, להחשב כבריה, הגם שהעצמות מצד עצמם מותרים). ואולם משמעות דברי הרמ"א מורים שאכילת החלק שעל הכף לבדה נחשבת 'בריה'. וצריך עיון. (עפ"י קהלות יעקב כה, ו).

עוד בענין 'בריה' לשיטת הרמב"ם, בגיד הנשה ובשאר איסורים – ע' חדושי הגר"ח הלוי, מאכלות אסורות ד, ג.

(ע"ב) 'ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם – הרי זו אסורה' – התוס' נתקשו בלשון המשנה, הלא גם אם אין בירך ששים כנגד הגיד, מדוע לא יצטרף כל מה שבקדרה לבטל את הטעם בששים, וכתבו שכן הוא הדין, לצרף כל מה שבקדרה – אכן לפי הדעות הסוברות שאיסור דבוק מתפשט בחתיכה הדבוקה, מתישבת המשנה כפשוטה, שאכן הדבר תלוי בירך, שאם אין בו ששים לבטל הגיד, נעשה הירך כולו כחתיכת האיסור (כ"כ הג"א).

(וברש"י ק. ד"ה כיון): 'שנתנה טעם בחתיכה אחת שהיתה בצדה תמיד או שנתבשלה תחילה עמה קודם שיתן שאר החתיכות בקדרות ולא היה בזו שישים באיסור ונתנה הנבלה טעם בה ואח"כ נתן שאר החתיכות בקדרה' – הנה מה שכתב שהיתה בצדה תמיד, לא ראיתי שהובאה בפוסקים סברה כזו, ואולי כוונת רש"י שהיתה בצדה תמיד היינו דבוק. וצריך עיון) (מהגרונ"ג גולדברג שליט"א).
 כמו שצדד הרב שליט"א בר' רש"י – כ"כ מהר"ל (בפ' כל הבשר, מט). ואולם הש"ך (עג, כד) והט"ז (סט, י) חלקו על כך להלכה, שאין זה 'דבוק'. וע"ע בבאור דברי רש"י בב"י (ר"ס צב) שמדובר כשיצאה החתיכה חוץ לרוטב.

*

יש שטורח בלימודו בעומק העיון עד מקום שידו יד כהה מגעת, כמו שציוה התנא 'הפוך בה והפוך בה וסיב ובלה בה', ומגודל עומק עיונו לומד בכל השבוע רק דף אחד לפעמים רק עמוד אחד, משום שמדייק וחוזר ומדייק בתיבות הגמרא, וטורח בכל כוחו להבין לשון הראשונים וכו' – המבין ידוע, הגם שלמד מעט הכמות, אבל רב האיכות הוא, משום שידוע כשלומד דף אחד בעיון, על ידי גודל ידיעתו והיקף עיונו, מסתעף דף זה לעשרה דפים וגם ליותר, וקובץ עיי"כ בלבבו על-יד כמה וכמה שיטות הראשונים, אשר המה שרשים לכמה סימנים משלחן ערוך הנצרכים להוראה.

דוגמא לדבר, שלומד מתניתין דירך שנתבשל בגיד הנשה, שהוא רק דף קטן בתלמוד, אבל כשמעמיק בו בעיונו, רבו ורבו מאד פארותיו וכו'.

אבל מי שכל ענין לימודו הוא רק לגמור, להיותו כחמור נושא ספרים וכצנא מלא ספרא, עד שלומד בשבוע אחד שלשים דפים מתלמוד וכו' – המבין יודע שלימוד של הבל הוא וכו' משום שלומד בבחינה כזאת לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש לדמות מלתא למלתא ולשקול במאזני שכלו איזה סברא ישרה ונכוחה ואיזה סברא שאינה ישרה כל כך. וזהו עיקר ושורש גדול בענין הלימוד, והרשב"א כשנתן 'כתבא דיקר' לרבינו אשר הוא הרא"ש, רק כתב לו שהוא בעל סברא ישרה. (רבי הלל ליכטנשטיין מקולמייא, 'שירי משכיל' ב, א – בשם רבו החתם סופר).

דף צז

'ההוא כחוש הוה' – יש מפרשים, שגדי כחוש אין חלבו מפעפע ולכך מותר. ויש מפרשים שהכוונה לומר שהיה בו מעט חלב ובטל בשישים. (תוס'). ונחלקו הראשונים בשאלה זו – האם כשיש שישים כנגד החלב אין הצליה אוסרת, וכמו בבישול, שהאיסור בטל בהתר באחד-בששים, או שמא יש לחוש שאין החלב מתפשט בשוה בכל הבשר ואפשר שהתקבץ במקום אחד וטעמו ניכר. (כן דעת הרא"ה בחידושו ובבדק הבית (ד, א דף כא.); הריטב"א; רבנו יואל ור"א ממיץ – ע' שערי דורא לח; תורת חטאת לז, א.

ואולם דעת הר"ן שכטל בשישים, וכמו שכתבו התוס'. (ואף התירוץ הראשון שבתוס', אינו חולק על דין זה – כן כתב הגר"א ביו"ד קה סקל"א). וכן כתב הרמב"ם (מאכ"א טו, ב), הרשב"א (בחידושו ובתוה"ב), וכן פסק השו"ע – קה, ח).

– יש שכתבו שעתה איננו בקיאים בכחוש, ויש להחמיר בכל הגדיים שנצלו בחלבן, שהחלב מפעפע בכלו. (ריטב"א; הגהות שערי דורא והגהות מיימוניות; איסור והתר, סמ"ק ואגור בשם מהר"ל – מובא ברמ"א קה, ה. והרמ"א כתב שאם יש שישים כנגד החלב – מותר. ואילו הריטב"א מחמיר אפילו בשישים, כנזכר).